

I. Встъпление

0. Говорейки за общество, аз тук ще разбирам не произволна форма на човешко общежитие, а съвременния новоевропейски, западен (буржоазен) тип общество. А под "отмяна на обществото" ще се подразбира не просто неговото унищожаване, а коренната му трансформация в хода на [катастрофален] процес, наричан в кибернетиката вторично опростяване (ВО). ВО имаме в случаите, когато значителна част от структурата на дадена система се опростява радикално (компактифицира се), но при това функциите на компактифицираната част от структурата продължават да се изпълняват. (Ако не се изпълняват, тогава говорим за първично опростяване.) Можем да търсим аналог с идеалното крайно решение (ИКР) за дадена подсистема в термините на ТРИЗ: ИКР имаме, когато подсистемата не съществува, но нейната функция се изпълнява.

1. Причините, поради които очаквам западното общество да претърпи ВО (при това доста радикално), могат да се формулират така. Разгледано като кибернетична система, в своята еволюция обществото трупва неефективност. Това значи, че неговото условно КПД - в икономически, комуникационен, иновационен, управленски смисъл - намалява с времето, т.е. имаме нещо като структурно стареене на системата. По-нататък ще опишем някои от признаците на стареене и ще се опитаме да очертаем възможните форми на реализация на вторичното опростяване, "зануляващо" структурната възраст на опростените подсистеми. По принцип обществото се развива по закони, сходни с тези във всички сложни еволюиращи системи. В частност, структурно стареене се наблюдава в базите знания. От практиката е известно, че големите БЗ с развиваща се структура постепенно се препълват с връзки и отношения (релации), претоварват се и в един момент стават толкова тромасиви, че за да продължат да работят, трябва да се пренапишат наново. (Това е аналог на ВО: структурата се компактифицира, а функциите продължават да се изпълняват.)

2. Обществото, както всички самоподдържащи се системи, е структурно консервативно: то противодейства на външните сили, стремящи се да променят структурата му, съгласно принципа на Льо Шателие. Всички системи се стремят да запазят текущия си режим на развитие. Усилията на обществото също почти винаги са насочени към запазване на праволинейното развитие. В този смисъл ВО за него е катастрофа, която то с всички сили се стреми да предотврати - независимо дали осъзнава или не трупането на неефективност и структурното стареене. Следователно, ВО протича чак когато - и където - обществото е изчерпало сили да се съпротивлява срещу него. (Макар че при този случай с много по-голяма вероятност може да протече първично, а не вторично опростяване.) Между другото, преходите към нов обществен строй (нова цивилизационна фаза) винаги имат характер на ВО. А историците и футуролозите очакват именно през XXI век човечеството да скочи в следващата цивилизационна фаза - информационна (когнитивна), или динамична (хаотична), според различни прогнози (С. Переслегин). Преходът към новата фаза ще има характер не само на ВО, но и въобще на упадък, тъй като ще се съпровожда с отказ от старите ценности на индустриалната фаза и на западното буржоазно общество.

II. Обществото като икономическа машина

3. Известна е тезата на Маркс, че машината е бивша манифактура, т.е. компактифицира в себе си разделението на труда между някакви работници, някакви ръчни операции. ("Бивша", съгласно Хегел, означава същностна.) Иначе казано, машината компактифицира производствените отношения, които са и _обществени отношения_ (ОО). С това машинният способ за производство намалява количеството ОО в стоките, а с това - и тяхната стойност. (Според мен стойността може да се определи като количеството ОО, носени от стоката; ОО могат да са производствени (разделението на труда) и потребителски (бренд, престижност).) В хода на индустриалната революция занаятчийско-цеховата система търпи вторично опростяване: нейната структура се компактифицира в машини и фабрики, реално тя изчезва, но функциите продължават да се изпълняват (произвеждат се стоки). Историята подчертава, че това е бил катастрофален процес. Естествено, по-късно самата индустриална система изгражда своя още по-сложна структура (при това - глобална) на следващо ниво.

4. Според дефиницията на Переслегин информационната обществена фаза ще се характеризира с машинно производство на информация. (По аналогия с индустриалната фаза, където имаме машинно производство на стоки; днес информационното производство има занаятчийски или в най-добрия случай манифактурен характер.) Ако направим - следвайки А. Райчев - аналогия с тезата на Маркс, трябва да очакваме в бъдеще днешната инфо-занаятчийско- цехова система да се компактифицира в някакви инфомашини и инфоконвейери (които ще бъдат, в широк смисъл, изкуствени интелекти). Това също е ВО, тъй като функцията остава, производството на смисъл няма да прекъсне и дори ще расте лавинообразно. (Забележка: А. Райчев твърди, следвайки Маркс, че компютърът е бивша институция, бивша власт. Според мен компютърът - в архитектурен и исторически план - е бивша бюрокрация. (Като функция, той може да се нарече универсален структуризатор.) Компютърните технологии са локус на бъдещето в смисъл, че развитието на ИИ ще позволи компактификация и ВО на повечето съвременни информационни структури: управленски пирамиди, научни институти, образователна система, медии. С други думи, ВО ще претърпят и трите атрибутивни функции (по Переслегин) на цивилизацията: познание, образование, управление.)

5. В съвременната икономика съществува тенденция към намаляване на дела на "материалната" стойност в цената на стоките за сметка на "нематериалната" (бренд, престиж, потребителски мании). Количеството ОО откъм производството намалява (вследствие на индустриалния прогрес), но растат ОО откъм потреблението и маркетинга. (От 1983 г. потребителските цени на Запад растат значително по-бързо от цените на производителите. Разходите за търговски отстъпки, реклама, транспорт и пр. са от порядъка на 60-70% дори при най-прости стоки от типа на плодови консерви. У нас цените на вносната битова електроника се образуват, като цената на производителя се умножи по 3.) Може най-общо да кажем, че стоките се освобождават от производствени ОО, но се нагнетяват с извънпроизводствени. Ако мислено продължим тази тенденция, вероятно ще се открие точка, където някаква ИЗВЪНПАЗАРНА (= извънобществена = асоциална) схема на дистрибуция ще стане

Декрет за отмяна на обществото

Написано от Иван Попов
Петък, 05 Март 2010 00:02

по-ефективна от пазарната (социална). Един пример ще бъде такъв: "черните стоки" без бранд, дистрибуторски вериги, гаранция и пр. ще се разпространяват по-добре от "белите", социализираните. Може да възникне "абсолютно черна икономика", при която стоките въобще не излизат на никакъв пазар (макар че има размяна, но тя не може да се регистрира от външен човек). Могат да се разпространят т.нар. системи за местна размяна (SEL), съществуващи в Канада и Франция. (Една тенденция: в САЩ оборотите на супермаркетите за бедни (т.е. за стоки с малко ОО) и за богати (с много ОО) растат, а на магазините за средната класа - намаляват. В тази сепарация носител на тенденцията на бъдещето е без съмнение долната класа.)

6. Ако едно общество нагнетява стоките с повече ОО от друго, то е по-неконкурентоспособно от второто. В него стоките ще са по-скъпи, парите - с по-малка покупателна сила, а хората ще изискват значително по-високи доходи, за да задоволят потребностите си (в това число - потребностите от ОО). Може условно да наричаме двата типа общества силно- и слабореляционни. Тъкмо такава е днес ситуацията с Първия и Третия свят. Напоследък Първия свят губи конкурентност дори в интелектуалните и административни професии - ред корпорации изнасят баск-офисите и лабораториите си в Индия, Китай, Русия. При това положение е парадоксално, че днес Първия свят се стреми да увеличи конкурентността си, като въвежда нови структури, нови надстройки, нови ОО, вместо да компактифицира старите. Не че той не разбира, че големият товар от ОО пречи на конкурентността. Явно обаче опростяването на структурата не може да стане еволюционно, плавно, а става винаги революционно и катастрофално, със скок (независимо дали е първично или вторично опростяване). Затова и противоречието между силно и слабо реляционните икономики ще расте, докато не се разреши с рязък срив - икономически колапс на Първия свят, структурно подобен на кризата в Източна Европа в началото на 90-те, но по-дълбок.

7. Икономическото взаимодействие между Първия и Третия свят наподобява преобръщането на вълна. В последните няколко десетилетия "гребенът" на икономическата вълна (Първия свят) се издига все повече над "основата" (Третия свят): около 1960 г. разликата в БВП на глава от населението е била 7-8 пъти, а сега е 20-60 пъти. (Интересно е, че през последните 20 години Третия свят реално расте по-бързо от Първия, но номинално БВП на глава намалява в сравнение със западния. А по паритетна покупателна способност БВП на Третия свят бавно, но расте в посока към този на Запада. Разликата идва от реляционната инфлация на Запад - процеса на обрастване на стоките с ОО откъм потребителя; "пропадането" е в голяма степен виртуално.) Когато "гребенът" се издига все повече над "основата", системата става принципно неустойчива. Печалбата от операциите в нискореляционната основа става прекалено малка и незначителна от гледна точка на печалбите във високореляционния гребен. Или: печалбите на капитала от Първия свят, експлоатиращ Третия, стават прекалено малки за неговия стандарт. Гребенът не получава от основата достатъчно енергия, за да се задържи нависоко, освен това изпреварва по технологична фаза основата; за новите технологии, в които се е специализирал, в основата няма платежоспособно търсене. В един момент гребенът се срива надолу; вълната се преобръща. Това преобръщане би трябвало да предизвика вторично опростяване на западната социосфера, вкл. на потребителските стандарти.

III. Обществото като информационна машина

8. В редица системи се наблюдава т.нар. автокаталитично нарастване на информацията: при него скоростта на създаване на нова информация е пропорционална на вече създадената информация. Това незабавно води до структурно стареене. Пример: в базите данни броят операции, нужни за претърсване на базата, нараства логаритмично с нейния размер. Ако обаче БД расте експоненциално с времето (а при автокаталитичен информационен взрив тя може да расте и по-бързо!), то дълбочината на структурата (в други системи - дължината на информационните конвейери) нараства линейно с времето и по-бързо. Този ефект съществува и в социалните системи. Изобилието от когнитивни интерфейси и културни кодове расте, ако се съди по всичко, по-бързо от експоненциално. Моята хипотеза е, че броят възникващи нови инфоеlementи е пропорционален на връзките между вече съществуващите елементи - поне във фазата на информационен взрив, когато системата има свободни интелектуални ресурси. Фазата на информационен взрив по правило се прекъсва с опростяване - първично или вторично.

9. В процеса на автокаталитичен информационен растеж ефективността на обществото като преобразовател и усилвател на информация постоянно пада - имаме структурно стареене на инфосферата. Науката, културата, образованието стават все по-трюмави и претоварени, започва взривно дробене на тесни специалности, расте дължината на информационните конвейери. Ученият губи все повече време в сверки с литературата, отколкото в създаване на нещо ново. Натрупаните знания не могат да се обработват, а понякога дори пречат (С. Лем, "Перикалипсисът на Йоахим Ферзенгелд".) При това спокойно може някое друго общество, с по-малък информационен и културен багаж изведнъж да стане по-конкурентоспособно. (Защото "акъл и образование не му пречат" - (с) Б. Ганьо.) Може да се изкаже хипотеза, че стареенето (в информационен смисъл) на културата е отговорно за стареенето и смъртта на етносите (описано, например, от Л. Гумилъв).

10. Вторичното опростяване на инфосферата има катастрофален, стихийен характер. В този процес се обезсмислят цели научни школи и направления, цели културни и идеологически пластове - но тяхната функция продължава да се изпълнява от други, компактифицирани информационни обекти. (Примери - преди да се появи таблицата за умножение или формулите за решаване на квадратни уравнения, тези операции са били най-висока "наука". В средновековните университети са си устройвали състезания по решаване на квадратни уравнения - нещо, което днес е по силите на всеки ученик.) ВО на инфосферата се проявява понякога във форма на частни научни и културни революции; много по-значими обаче са тези революции, когато ВО претърпява цялото общество. При преминаването от средновековно към новоевропейско общество огромната част от средновековната инфосфера (теология, схоластика, народна култура) е била изтласкана и маргинализирана. Напр. раннопросвещенската научна картина - пространството на Декарт, законите на Нютон и пр. - е била многократно по-проста от средновековната и ренесансовата.

IV. Обществото като управленска машина

Декрет за отмяна на обществото

Написано от Иван Попов
Петък, 05 Март 2010 00:02

---

11. Броят на възможните _вътрешни_ кризи в една система зависи от сложността на нейната структура. При това в обществото съществува тенденция всяка криза да се разрешава чрез въвеждане на нова посредническа структура, т.е. чрез усложняване. Очевидно тук отново имаме автокаталитичен процес. (С течение на времето някои посреднически структури отпадат сами, но този процес е доста по-бавен от обратния.) Изходът от това автокаталитично усложнение отново е катастрофално опростяване - първично или вторично, в зависимост какъв късмет извади системата. Законите на Паркинсън много добре описват загубата на ефективност при стареене на управленските системи. _Изглежда обаче, че законите на Паркинсън са в сила и за целите общества._

12. Сложността на управленските задачи зависи от сложността на обществото: оперативното поле на управленската система - това е социалната структура. При това в полето се включва не само "реалната" структура (институции, икономика и пр.), но и виртуалната - идеологическата, културната и най-общо информационната сфера. Ако идеологическата и/или културната сложност на обществото расте, усложняват се и управленските задачи. При автокаталитичния ръст на сложността обикновено възможностите на управленската система изостават, и това изоставане с времето расте. Управлението постепенно губи адекватност: отрицателните (по идея) обратни връзки почват да действат като положителни, дестабилизируют системата, вместо да я стабилизират. (Това е класическата картина на загуба на устойчивост в нелинейни системи.) Естествено, заедно със загубата на адекватност обществото в тази фаза губи и конкурентност - отново може да се стигне до ситуация, когато по-простото общество превъзхожда свръхусложнилото се, тъй като последното не се справя с регулацията си, а първото се справя.

13. Пример за структурно стареене в управленската сфера е раздуване на юридическото пространство, на количеството законови текстове. Това е много явна тенденция в т.нар. правови държави. При това колизиите между съществуващите закони стават причина за създаване на още закони, и т.н.: отново имаме автокаталитичен взрив на "юросферата". Естествено, в един момент съществуването извън закона може да се окаже по-изгодно от плащането на все по-високи цени за юридически посредничество. Изходът е ВО на юросферата.

(Предположение: в хода на "хармонизиране" на българските закони с европейските, т.е. на усложняването им, съдебната система ще работи все по-зле и по-зле. Това ще продължи до първото по-голямо сътресение, когато ще се претърпи опростяване. Една възможна технология на ВО на юросферата: законите не се преписват, а различни части от тях се отменят, уж временно (все едно се вдига и сваля флаг за валидност на закона); това хаби много по-малко законодателно време от написването на нови закони.)

14. ВО в сферата на управлението е свързано с ВО в инфосферата като цяло. Старите управленски структури се отменят, а идват нови, по-прости. Така при прехода от средновековието към модерната епоха феодалните, цехови и църковни управленски структури, които са били за времето си доста сложни, са изтикани встрани от

Декрет за отмяна на обществото

Написано от Иван Попов
Петък, 05 Март 2010 00:02

държавата като универсален управленски апарат. На свой ред държавните апарати днес са свръхусложнени и вероятно ще бъдат заменени от някакви други структури, на следващо ниво на универсалност. (Ще рискувам да предположа, че това ще бъде някакъв тип усъвършенствана мафия - по подобие на описваните в киберпънка. "Гражданското общество е строй на цивилизовани мафии.")

V. Обществото като комуникационна машина

15. Парадоксално, но с увеличаване на плътността на комуникационните потоци расте цената на достъпа на дадена информация до обществото. Причината: колкото повече хора викат, толкова е по-ниска чуваемостта и въздействието на отделното съобщение. Мащабни медийни кампании са по силите само на малък брой едри обществени агенти. В тези условия системата (обществото) реагира с разпадане на все повече специалности и субкултури, с разчленяване на комуникационните потоци на отделни "информационни пашкули", със слабо свързани "реалностни тунели". Все повече важна информация остава встрани не само от масовия човек, но и от тесните специалисти. Ръстът на цената на социалната комуникация може да доведе до момент, когато някакви извънсоциални (дори асоциални) канали ще се окажат по-ефективни и ще отнемат тази функция от досегашната комуникационна система. Пример могат да бъдат някакви асоциални мрежи (кланове, мафии), които изведнъж да се превърнат в най-важни проводници на икономическа, културна, идеологическа, а може би дори технологическа информация. 16. Като зародиш (локус) на асоциалната комуникация може да се смята интернет. Според социолога Дмитрий Иванов основно качество на "виртуалната" комуникация по интернет е, че се преодоляват социалните посредници в нея. Появата на ефективни структури за асоциална комуникация - и най-вече за филтрация на потоците - е въпрос на близкото бъдеще. Днешните форуми, чатове и пр. са с ниско информационно качество главно поради аномално високата демократичност. (Забележка: простата съвкупност от системи от клас на интелигентност N е система от клас на интелигентност N-1. По-"интелигентна" надсистема може да се получи само при нетривиални правила и структури на взаимодействие, т.е. при въвеждане на неравноправие в комуникацията.)

17. В качеството си на локус на асоциалното общуване, Интернет е локус на бъдещето и ерозира настоящето, тъй като отклонява "човешки материал" извън социалните комуникационни схеми и с това ги "подяжда". Вероятно вторично опростената структура, която ще замени сегашното общество, ще бъде виртуална, зародена в мрежата - а може дори въобще да не излезе оттам. Ще рискувам да я нарека така: структурна виртуална мафия.